

IRODALOM.

THE JEWISH ENCYCLOPEDIA XII.

(Funk and Wagnalls, New-York and London, Fleet-Street 44. Ára 30 korona).

A XI. kötet bemutatásánál jeleztük már, hogy a XII. kötet is megjelent, csak hogy nem érkezett még Európába. Ugyanakkor röviden méltattuk az egész művet és örömünknek adtunk kifejezést befejezése felett. Nehéz küzdelmek után indult meg és az első kötet elkészülése oly tetemes költségeket okozott, hogy a kiadó cég a folytatástól visszaretent. Ebben a nehéz helyzetben 16 lelkes és gazdag amerikai és angol zsidó biztosította bizonyos számú példány elkelését és a céget a munka folytatására bátorította. A kiadók a jelen kötet végén ezt maguk mondják el. Hálájuk kifejezése után pártfogóik neveit közlik. Hálából az aláírók listáját is közzé teszik.

Ez lényegesen különbözik az első kötethez mellékelt listától. Akkor csupán azt tudták, hogy kik szeretnék a nagy művet, most azt is tudják, hogy kik fizették meg. A szám így is meglepő. Amerikában kerek számban 5500 vevő akadt az egész műre. A világ többi részeiben mindössze 2000 előfizető akadt. Ezekhez járulnak a külön kimutatott intézetek, egyesületek, klubok stb. körülbelül 400. Nagyjában 8000 patronus tette lehetővé a megjelenést. Ha tekintetbe vesszük az Amerikán kívüli patronusok aránylag csekély számát, akkor fővárosunknak nem kell restelkedni. Nem kétséges, hogy nagyon tekintélyes azon vevők száma, kik ebbe a listába nem kerültek és egészen bizonyos, hogy a mű elkészülte után legalább annyi példány kel még el, amennyi már eddig eladatott. Ezt a számítást nem azért teszszük, mintha az Encyclopedia anyagi

oldala érdekelne bennünket — a mások seftjei senkinek sem imponálnak — hanem azért, mert látjuk belőle, hogy a zsidóság iránt mily méretű az érdeklődés. Nem káromkodásról volt szó, amelyet az antisemita és filosemita lapok írnak, hanem pénzről, egy műért adandó sok pénzről, és mégis akadt legalább 10.000 máris és jövőben talán még annyi. Komoly és szakszerű zsidó munkánál ez felette tanulságos és örvendetes szám. A zsidó intelligencia mellett fényes tanuságtétel, mert nem szabad elfelejteni, hogy a kulturvilágban a zsidók tömegei lehültek, a zsidó ügy iránt nem érdeklődnek, hisz nem ígér se képviselőséget, se babért. Fényes tanuság a zsidó tudás ereje mellett is. Joggal hangsúlyozta ez alkalomból a berlini rabbiszeminárium fiatal tanára egy berlini lapban, hogy a zsidó tudós erejét és idejét a gyakorlati tevékenység őrli meg, illetve foglalja le, míg a keresztény theológiai professornak mindössze néhány órája van hetenként és ezen felül a tudományon kívül más gondja nincs.

Igaz, hogy több fiatal erőt külön e célra kötött le a szerkesztőség, de azért a munka oroszlánrészét mégis a hivatásos tudósvilág végezte. A kiadó cég 8 év előtt azt ígérte, hogy 8000 lapra terjedő művet fog adni, melyen 400-an dolgoznak és amelyet 2000 illusztráció fog díszíteni. Ezt az ígéretet nemcsak beváltotta, hanem túl is ment rajta, mert a munka terjedelme 8572 lapra, a munkatársak száma 605-re és az illusztrációké 2464-re rug. Ezenkívül van még 23 színes faksimile és egyéb díszítés. A szavak száma 8,168.957, mely a munkatársak által dolgozataikban beszolgáltatott 9,630.211 szóból kerültek ki. Töröltek tehát majdnem 20 százalékot, amit a terjedelemre való tekintet követelt. Tudomásunk szerint kiszedett és megfizetett cikkeket is kihagytak a fenti okból. Bizonyára ez a tekintet vezette a szerkesztőséget abban, hogy az összes cikkek lajstromát, melyet javasoltunk és melyet helyeselték és kilátásba vettek, nem mellékeltek az utolsó kötet végére. Pedig ez az Encyclopedia kezelhetőségét nagyban emelte volna, mert egyszerre mutatta volna, hogy megvan-e valamely keresett cikk vagy nincs. Mert a cikkek száma nem kevesebb 16.606-nál, melyekben kereken 150.000 tárgyról van szó. A felhasznált könyvek 75.000-re rugnak. Ezt a rengeteg munkát tulajdonképpen 4 év alatt végezték, mert

11 kötet 1902 február és 1905 december közé eső időben jelent meg.

Az Encyclopedia eszméje több évtizedes, Steinschneider és Cassel már néhány próbaívet közre is bocsátottak volt. De a dicsőség nem azé, akitől valamely eszme ered, hanem azé, aki megtestesíti. A jelen esetben tehát *dr. Singer Izidoré*, ki vele, miután Európában hasztalan erőlködött, nyolcz év előtt Amerikába vándorolt és ott rövid időn belül lankadást nem ismerő erélylyel »nyélbe ütötte«. Eget-földet megmozgatott és minden akadályt legyőzött. A nagy érdeklődést az ő ügyes agitációja keltette fel. Érdemét emeli az, hogy encyclopedikus művet teremtett, amely természeténél fogva nem hal meg, mert az általános tendenczia az, hogy újból és újból kiadassék. A kiadó cég ezt a nagy alkotását nem hagyhatja többé veszendőbe menni és talán nem csalódunk, ha azt állítjuk, hogy az új kiadás megindításához nem kell majd annyi esztendő, mint amennyit az egész mű elkészítése követelt.

A zsidó tudománynak ezen standard work kitünő segéd-eszköze és fejlesztője lesz. A zsidó ügy szempontjából is nagy jelentőségre tarthat igényt, mert minden tárgyilagos információt kereső embernek megbízható felvilágosítással szolgál. Semmiféle mű nem demonstrálta úgy ad oculos a zsidóság részét az általános emberi kulturában, mint az Encyclopedia. A kultura hány munkása van benne elkönyvelve! Így még nem látták együtt a zsidó szellemi munkásokat soha és sehol. Milyen kulturkincstől fosztatott volna meg az általános civilizáció, ha ezeket a népek kilökték volna kebelükből, mire nap nap után biztatja őket a vak gyűlölet. Az Encyclopedia célja nem volt a zsidóság apologiája — kiadói keresztények, az egyik főnök hozzá még protestáns pap — sőt az antisemitism cikk irányzatosság nélkül antisemita izű, mert összehord mindent, amit a zsidók ellen valaha felhoztak, ezekről referál, anélkül hogy czáfoló szava volna. És az Encyclopedia mégis a legfényesebb apológia, oly fényes, amilyent kitalálni nem lehetett volna. A tények logikája ez, melyek az emberek kivánságaival szemben a leggorombábbak tudnak lenni.

De nem folytatjuk tovább az elmefuttatást és áttérünk a jelen kötetre. A cikkek általában még tömöttebbek, mint az előző kötetekben, különösen mint az elsőben. De azért nem

hiányoznak a terjedelmesek és kimerítőek sem. Ime itt adunk belőlük egy kis mutatót.

Talmud (Bacher), *Talmud-Commentaries* (Richtmann, Budapest), *Talmudic Law* (Blau), *Talmud Torah*, *Tanchum*, *Tanchuma*, *Tanna debe Eliyahu*, *Tannaim and Amoraim* (két teljes lista), *Tarfon*, *Targum* (Bacher), *Tashlik* (képpel), *Tax-Gatherers* (vámszedők), *Taxation*, *Teheran* (képekkel), *Texeira* (család), *Tekufa*, *Temesvar*, *Temple administration and service of* és több cikk, melyek a templom történetét kimerítően tárgyalják és képekkel illusztrálják. *Temurah*, *Ten* (tizes szám), *Tent* (sátor), *Teomim* (család), *Teraphim*, *Terefah*, *Testament of the Twelve Patriarchs* (hosszú cikk Kohlertől), *Tetragrammaton* (Blau), *Texas*, *Theft and Stolen Goods* (lopás), *Theodora* (zsidó eredetű bolgár királynő 1335—1355), *Theodore of Mopsuestia* (Krausz), *Theodotion*, *Theology*, *Theophany*, *Therapeutae*, *Tiberias*, *Tiktin* (család), *Tisza Eszlar*, *Titles*. Felette érdekes cikkek a héber könyvek címlapjairól, melyek közül faksimileket látunk, a címképekről és a héber könyvcímekről. *Titus*, *Titus*(iv), *Tobiades*, *Tobit*, *Todros* (6 biográfia), *Toledo* (képekkel), *Tombs* (sírok, képekkel, Krausz), *Torah* (Blau), *Torquemada*, *Tosafot*, *Tosefta*, *Totemism*, *Trabot* (család), *Trani* (család), *Translation into Hebrew*, *Transmigration of souls*, *Travelers*, *Treves* (család), *Tribes* (az elveszett 10 törzs és a '12 törzs), *Triennial cycles*, *Tripoli*, *Troki*, *Tunis* (több képpel), *Turin*, *Turkey*, *Types anthropological*, *Typography* (számos mutatvánnyal és több listával), *United States* (terjedelmes cikk), *Urim and Thummim*, *Usury* (uzsora), *Vámbéry Arminius*, *Vecchio del* (elterjedt olasz tudós család), *Veigelsberg Leo*, *Venice* (terjedelmes cikk képekkel), *Verse-Division*, *Vienna* (képekkel), *Vocalisation*, *Wahrman Moritz* és *Alexander*, *Wandering Jew*, *War* (háboru), *Warsaw*, *Washington*, *Water*, *Week*, *Weight and Measures*, *Weil* és *Weiss* (számos életrajz), *Wessely*, *West Indies*, *Wilna*, *Wine*, *Wisdom* (bölcseiség), *Woman* (nők jogai), *Worms*, *Worship of Idol*, *Yahja* (elterjedt híres család), *Yemen*, *Yeshibah*, *Yezirah*, *Yizhak*, *Zangwill*, *Zarfati* (több biográfia), *Zealots* (vakbuzgók), *Zemiroth*, *Zionides*, *Zionism* (kimerítő cikk), *Zohar*, *Zunz*.

Több cikkben már a lapozásnál feltűnt a bibliográfia hiányossága, de nem akarjuk cikkünket ezekkel az aprólékos-

ságokkal nyújtani és velük a hangulatot rontani. Ne zavarja a hálát és örömet disszonáns hang.

*

Joseph Jacobs az *Encyclopedia* számára külön kalauzt készített, melynek címe: »The Jewish Encyclopedia. A guide to its contents an aid to its use« (New-York and London 1906). Ebben a könyvben a 16.606 cikkből 2000 lett kiválasztva és tárgyi szempontok szerint csoportosítva. A fő tehát a szempontok kidomborítása. Ha az érdeklődő meg akarja tudni, hogy bizonyos kérdéstről van-e szó az *Encyclopediában* és hol, akkor ebből a Vezetőből könnyen és gyorsan tájékozódhatik. Minthogy *Jacobs* az *Encyclopedia* tartalmát szakokra osztja és felsorolja a szakok ama pontjait, melyek tárgyaltnak, érdekes képeket ad magukról a tudományszakokról és könyve önmagában is elég érdekes olvasmány.

BABYLON VIZEIN.

Patai József verskötete. Művészi rajzokkal ellátták *Lakos A.*, *Lilien E. M.*, *Nossig A.*, *Ehrenfeld E.* és *Sávelyi D.* Budapest. 1906. »Jókai-műintézet 8° 205 o. Ára díszkötésben 5 korona.

Pazar kiállítású, értékes könyvvel ajándékozta meg *Patai József*, ki fiatalsága mellett is szép hírnevet vívott ki magának hazai irodalmunkban, a magyar zsidó olvasó közönséget. E lapok olvasói előnyösen ismerik *Patai Józsefet* irodalomtörténeti tanulmányaiból és így fölösleges őt közelebbről bemutatni. Mint a »Magyar Zsidó Könyvtár« ágilis szerkesztője igen üdvös munkásságot fejt ki, hogy a nagy közönség érdeklődését a sokáig a hamupipóke szerepét játszó költői zsidóirodalom felé fordítsa. Amit *Kecskeméti Lipót* műfordításaiban oly sikeresen megkezdett és amit a felejthetetlen és oly korán elhunyt *Makai Emil* oly szerencsésen folytatott, képezi *Patai József* legfőbb érdemét és dicsőségét. A zsidó költőket szólaltatja meg nemzeti nyelvünkön és minden úton-módon arra törekszik, hogy a mi régi irodalmunk költőinek is meg legyen irodalmunkban méltó helye. A Kiszfaludy-Társaság ülésén is felolvastatta átültetéseit és így akarta hazánk ezen előkelő irodalmi társulatának figyelmét költőinkre terelni.